

Nier gražiesniu pastraju muotrēškaa ē vyrou ož tautēni kuostliuma. Tataa tuokēi drabužee, kuokius nešiuojē mūsa buočeē devyniuolēktamē omžiou per švēntas dēinas. Paveiziektē muziejūs: vo spalvū gēloms, vo ronku darba akoratnoms — spind sava šēloma iš tuola! Ne vēns nuorietomem tuokius pastrajus turietē... Bet nereek ožmērštē, ka, nuorint šindēin so tautēnio kuostlumo atruodytē teep pat poikee, dīdingaa, kaap ka mūsa buočeē, svarbi kuožna slūlēlē, kuožna detalē — pradedont nu galvuos sošokavēma, koskelēs ožrēsēma lig pat apsēavēma.

MARŠKĒNEE

Būtēnaa baltē, pluonuos druobēs, platē ēr ēlgē — so prydurkaas. Kērtptē iš vēina stuomēns. Ruonkuovēs istatytas be iškērpimu ēr idietē ketorkampee klynele pažasties. Ožsiūtē ontpetee 2-7 cm pluotē, apkaklē statyta (teep liuob daugiausee siūtē). Ronkuovēs nedēdelee platēs, bēngas kairiuošees. Pēitū Žemaitējuo bova kartaas siovamē marškēnee ēr siauruom ronkuovēm, be kairiušiu. Marškēnee tōr būtē pasiūtē dēdelee akuratnee. Negal ožmērštē soraukēmu. Anus sudygsnioujem smolkee so ronkuoms per kells kartus ēr soraukam. Tor atruodytē kaap so mašinelē padērbtas kvaldeleēs.

Apkaklē ēr kairiuošee yr poušamē. Reek papouštē ēr vēina posē ontē. Kartaas poušamē ēr ontpetee, ronkuoviu galaa. Raštāa torietom būtē 3 sēntimetru pluotē rauduonaas žēčkaas dimaas ar išaustē vingelees, rombelees, slonkstelees, duobēlees. XIX omžiaus ontruo posie pēitū Žemaitējuo tuokiūs raštūs pri rauduonuos spalvuos derēna ēr jouduos spalvuos siūlus. Tou pat laiko Žemaitējuo atsēra-

kerptas so krūtēnē ēr pridortaas smolkee kvalduotaas skvernelees. Anēi trumpē, vos deng sijuona aprumba. Vuo kvaldelēs solaikytas iš kētuos posēs siūlē, ka tvērtiau priglostom pri lēimēns. Šniūrelkas pryšakie yr smarkee iškērtas. Anū pamušals — druobinis.

Žemaitēs nedēdelee teuveiziejē šniūrelkuoms pērktnēs medžeguos (ne teep, kaap ka kētas lietovēs). Daugiausee vēskou liuob patēs išsēaustē. Toriejē vēina, kēta žemaitē ēr jouda aksuoma, sēlka ar pērktnēs vēlnas (rauduonuos, jouduos, tomsee žaliuos, viuoletēnēs spalvuos) šniūrelkuoms, bet retaa. Daa mondresnēs bova laikuomas mergelēs, apsētaisiosēs kvietkaas išrašyta kašmyra šniūrelkuoms, bet vīs tik mielesnēs vēsēms bova sava darba drabužees pasēstrajējosēs žemaitokēs. Audē šniūrelkas posvēlnuonēs, smolkees dryželees, nedēdeleees longelees. Daugiausee ēr pasētaika rauduona, žalē, roda, balta, viuoletēnē jouda spalva — ka derietom pri sijuona, būtom puiki. Neder, jee šniūrelka tuokiū pat spalvū kaap sijuons.

KVARTŪGELEE

Vēsē išēlgaa dryžoutē, dēdelee platē — nu 1 metra lig 1 metra 80 sēntimetru, sorauktē, ka ožsēdiejos anū kraštāa būtom lig žuonu. Daugiausee kvartūgaa liuob būtē išaustē ont balta dvinyta dogna rauduonaas žičkaas atlaso, ivairiausē pluotē lygees ēr dontytaas dryžees. Vēinē daugiau rauduonē, kētē daugiau baltē. XIX omžiaus vēdurie tuokēi kvartūgu raštāa jau bova ivairesnē. Dryžee bova išrenkamē rombaas ar katpiedelēm.

Šiaurēs vakarū žemaitēs dar liuob nešiuotē kvartūgus, katrēi

ŽEMAITIU MUOTRĒŠKU DRABUŽEE

Baniulaitytē Zita

da ēr balto kiauraraštio siuvēnietē (aptavuotē) marškēnee (anū kairiuošee ēr apkaklēs, papouštē vēsuokuom kluostelēm, dekuoratyviniem siūliem.

SIJUONAA

Pagal XIX omžiaus mada muotrēška tor būtē "kaap rogiū kopele". Jee nuorem teep atruodytē, torem teep pat, kaap babūnelēs vēlktēis — ne vēina sijuona, vo bēnt trīs-keturis. Apatēnee gal būtē baltē druobēnee, kiauraraštio siovēnietē. Gal būtē ēr ivairiū spalvū tomšē siovēnietāas pažēmees, skersaa dryžoutē, longietē. Šiaurēs vakarū Žemaitējuo dēdelee liuob nešiuotē rauduonuos posvēlnuonius, joudom jousteliem papouštus pasijuonius. Veiziejē, ka ne tik vērsūtēnis, vuo ēr apatēnee sijuonaa būtom poikē. Vuo kaap kēteep, jee einont per laukus, važioujint so vēžēmo, vērsōtinis sijuons bova pasēbrokams. Tad apatēnee toriejē ne mažiau švēistē kaap apatēnis.

Vērsōtinis sijuons platos — 3-4 metraa, per aprumba suraukts. Apatiuo prisīūta platī, daugiausee drobēnē padelka. Ka nebrēgstom, krašts apsiovams "gaurelees". Sijuonaa ēlgē — lig kaulieliu. Vo apatēnee, ka anēi pro vērsōtēni neišlystom, trumpesnē.

Mažne vēsuo Žemaitējuo sijuonaa išēlgaa dryžoutē. Šiaurēs vakarū Žemaitējuo (daugiausee Vēikšniū apylinkies) spalvas ryškiausēs. Rauduonamē dognē žalē, joudē, violetēnee, geltuonē, baltē dryžee — siauresnē ēr platesnē. Rēitava, Plateliū, Plungēs apylinkies — tomsesnē, ne tuokēi jau ryškē. Pēitū Žemaitējuo yr sijuonu, panašiū i zanavyku, katrūs daug vēnuos spalvuos, vuo kētē dryžee eit simetrēškaa. Longietu sijuonu Žemaitējuo — mažiau. Anēi tomsesniu spalvū, austē dvinytaa, dēdeleees longaa. Daugiausee tuokiū yr bovē Šēlalēs, Plungēs, Rēitava, Kelmēs, Telšiū apylinkies. Kretingškēs ēr tauragēškēs poušies ēr longietāas, ēr družietāas sijuonaa.

ŠNIŪRELKAS (kiklēkaa)

Anū Žemaitējuo bova vēsuokiū sokērpēmu — tuokiū kaap ē vēsuo Lietovuo. Va patēs madingiausēs ēr išsēskērontēs iš kētū —

bova išaustē iš ryškū spalvū siūlu. Tuos spalvuos daugiausee liuob būtē rauduonuos ēr mielēnuos. Kētē dryžee — baltē, geltuonē, žalē, rodē. Anēi austē ataudū rēpo ar atlaso, lygees ēr dontytaas dryžees. Kartaas tarpūs būn iustē "linciūgelee".

XIX omžiaus ontruo posie pēitū Žemaitējuo nešiuojē kvartūgus, katrūs ont žalsva, gelsva, pēlka, švēisee viuoletēnē, jouda dogna liuob būtē vēlna išrinktē smolkē duobilieliu raštāa. Tou pat laiko šiaurēs vakarū žemies plēta baltē perkelēnee, balto kiauraraštio siuvēnietē (aptavuotē) kvartūgelee. Anū apatē ēr pakraštius poušē žēidieliu, lapieliu raštāas.

JOUSTAS

Anū Žemaitējuo bova nedaug. Tonkee siauras. So anuom liuob parēštē sijuonus ēr kvartūgus, žekēs. Vytēnēs joustas bova papras-ta rašta, 2-3 spalvū. Rinktnēs liuob būtē ont balta pagrinda — rauduonē, mielēnē raštāa rombelees, grieblelees, zigzagaas.

KOSKELĒS

Kuokēs žemaitēs be koskelēs! Vēina — ont galvuos, kēta — ont kakla, tretē — ont petiū, kervērta — ronkuo. Jok jau daugiau, tou baguotesnē. Koskelēs ont galvuos liuob būtē rēšamas nevēinuodaa: po smakro, ont pakaušē (ka mazgs būtom po apatē) ar ont vērsaus (apsoks aple kakla ē sorēš ožpakalie). Dar vēns yr iduomos ožrēšēms: kampus apsok aple galva ē sorēš pryšakie, ka kompelee stuo-vietom "ragaas". Jee koskelē dar apsiūta vēlnuonees ivairiū spalvū kuotelees, anēi pakeltē i vērsō — no tumet jau koskelē dēdelee poikee išruoda — kaap kuokē karūna.

Koskelēs kuožnaa dēinaa audē iš lēnū, vo švēntuoms dēinuoms — ēš medvēlnēs. Longava rauduono ar mielēno so balto. Vēinas — daugiau rauduonas, kētas — daugiau baltas. Nešiuojē ēr pērktnēs koskelēs — sēlknēs so kvietkaas ēr vēnspalvēs — žalēs, rodas, viuoletēnēs, baltas. Dar anuos liuob būtē ēr tiulēnēs ar rēšta tinklēlē. Devyniuolēkta omžiaus ontruo posie vēsuo Lietovuo koskelēs muotrēškas pradiejē siuvēnietē — ont balta perkelē balto kiauraraštio. Žemaitējuo raštāa bova patys poikiausē, iduomiausē.

Muotrėškas ont galvuos dar nešiuojė čepčiokelius. Anėi bova siūtė iš sėlka, medvėlnės, vėlnas. Tonkee bova margė, vo anū kraštaa pouštė kvalduotaas kaspėnelees, nierėnees. Kėtė čepčiokėlee bova baltė, stuviniėtė balto kiauaraštio, so lezgees. Ont čepčiukėliu rėša koskelė. Po vėino čepčio galiejė tik darboutėis pri pečiaus ar eitė mėlguotė. No, vo ženuotaa muotrėškaa ruodytėis žmuonies vėnplauke neder ni ož kou. Tou tonkee ožmėršt muotrėškas, ožsėvėlkosės tautini kuostiuma, šindėin. Dėdėlee nepoikee išruoda šiū dėinū šokousėna pri senybėnė kuostiuma. Tas pats, kas ėr pasėjoukėms ėš tuo tautėnė drabužė.

No, vo vėnplaukės, so daljee sopintuom kaseliem (vėina ar dvėm) galiejė vaakštuiotė tik jaunas panelės. Galvas anuos dar liuob pouštė kvietkaas, rūtu vainėko ar iš dvijū kaspėnū supinta rangė. Daugiausee rangės darė iš vėinuos ellies supintū silkinū kaspėnū (2-4 sėntimetru pluotė). Ana liuob būtė pritaisyta pri siauresnės štončkelės ar pri kėta lonkelė. Spalvas liuob būtė tiktaa rauduona ar rauduona-žalė. Žemaitiu mergelės dar nešiuoje galiuonus. Nešiuojė ėr koskelė. Anou rėšuos po smakro. Tuoks sorėsėms tink ėr ženuotaa ėr neženuotaa, vo kėtė sorėsėmaa ruoda, ka muotrėška jau yr muoterystės stuoė.

Kėta (tik muotrėškuo pastraju dalės) yr druobolė. Nešiuojė anou pėitū Žemaitėjuo. Druobolės — baltaas lėnaas austa dvinytaa, per šešes ar aštounės nytis 200-240 sėntimetru ėlgė, 95-100 sėntimetru pluotė, dvėpalė, lygo šaliks. Anou nešiuojė solėnkė ėšėlgaa posiau užsėsiautė ont petiū. Anuos gal būtė pouštas galūs ožaustaas raudonu žėčku driūželees, apsiūtas aplinkou baltaas ar rauduonu ėr baltu siūlu kotelees.

Kėtuos Žemaitėjės žemies muotrėškas liuob nešiuotė ne druobolės, vo rauduonlongius lėnėnius ar žičkėnius raištius.

Uorou atšalos, muotrėškas liuob apsėsiautė so vėlnuoniems koskuoms. Seniausės šiaurės vakarū Žemaitėjuo nešiuotas koskas XIX omžiaus pradiuo bova skersaa dryžoutas, vėnpalės, austas ataudū rėpso. Anuos yr vėsuokiausiu spalvū ėr vėsokiausė pluotė driūžėliu ėe galem matytė. Tėi driūžėlee nesėkartuojė per vėsa koska, vo jee kartojies, taa tik nu vėdorė. Spalvas liuob būtė mielėna, samnū, balta, geltuona, rauduona. Galaa bėngies kotelees. Anuos dėdėlee sunkės. Paskiau bova nešiuojemė ėr kaap divuonaa.

XIX omžiaus pėrmuo posie Plungės, Rėitava, Telšiū apylinkies koskas liuob aus daugiausee smolkee longietas, dies jouda so rauduona, kartaas jouda ar pėlka so mielėna vėina. Kotaa — joudė. Šiaurės Žemaitėjuo kosku vėdurys vėinuos spalvuos — baltuos, žaliuos, viuoletėnės, vo kraštaa viuoletėnee — rodė, žalė, rauduonė dryžee. Pėitū Žemaitėjuo be longietu nešiuojė ėr vėnspalvės koskas: baltas, pėlkas, vyšniavas, samanėnės. XIX omžiaus galė spalvas kelties, bliesas. Audont diejė jau tik samanū, roda-žalė, viuoletėnė-roda, jouda, pėlka-roda. Nešiuojė ėr pėrkėtėnės kašmyra, sėlkėnės koskas.

SERMIEGA

Daa vėns šėlts drabužis. Vėinas siova ėlgas, per lėimėni dortas, natūraliuos spalvuos mėla. Kėtas trumpas — anas vadėna "šimtakvoldiem". Tuos bova nu lėimėns kėrptas (bet aukštiau, nekaap šniūrelkas) ėr smolkee kvalduotas. Apkklė bova atvertama, ronkuovės lygės, so atvartaas. Tuokiū sermiegieliu ronkuogallus, apkklė, prieki liuob išpouštė dekuoratyvėniem joudū siūlu siūliem. Ėš pėrkėtėnės jouduos ar tomsee mielėnuos gelumbės siūdėnuos "burnuosus" arba "žipuonus", katrėi ėrgi bova trumpė, nu lėimėns dortė, so pamušalo, kartaas švėisė kailė apkklė, apvediuojėmaas papouštė.

Žėima liuob nešiuotė kailėnius — švėisee išdėrbtus, "plėkūsius" ar aprauktus gelumbė, mėlo.

PĒRŠTĒNĒS

Jee jau kailėnee, sermiega, taa ėr pėrštėniu reek. Kuožnaa dėinaa nebūtėnaa anuos toriejė būtė so raštaas. Nešiuojė "tumpėnės" pėrštėnės. Švėntaa dėinaa — pėrštoutas ėr jau būtėnaa so raštaas. Ont jouda, pėlka, balta

dogna rauduonaas, žalees, geltuonaas, mielėnaas žvaigždieliu, duobillėliu, katpiedieliu raštaas.

Ka nešaltom rėišos, ė vyraa, ė muotrėškas nešiuojė "ronkuovėčius", "runkelkas". Nierė anus daugiausee rėpso, dvijū spalvū siūlaas dryželees. Anėi ėjė skersaa ar išėlgaa. Dar liuob inėrs baltū ar geltuonu karuolieliu, ka būtom poikiau.

ŽEKĒS

Anas nierė vėinuos spalvuos ėr dvėm gijuom. Raštaa — stombė. Diejė roda-balta, jouda-žalė, roda-mielėna spalva. Dėdėlee žemaitėms tėka nešiuotė baltaa ėr rauduonaa dryžoutas žekės. Vasaraa žekės nierė iš lėna smolkio rašteliu ar kiauaraštio. Žekės bova neramas lig kėliu, vo parėstas spalvuotuum jousteliem.

APAVS

Kaa esi poikee apsėtatsiusi, basa neisi. Ausys tou, kou turi geresnė. Baguotesnės jau XIX omžiaus pradiuo toriejė šėkšnėnius batelius. Bova anėi ont kolnelė, sovarstuomė. Tuokėi ė dabaa tebie dėdėlee maduo. XVIII omžiuo Žemaitėjuo pasėruodė klumpee. Dėrbėna anus iš kėita, lengva medė, rėistuoms noslems. So klumpiem ne tik po kėima vaakštuiojė. So anuom ėr i svetius, torgo važiava, i vakarelius ėjė. Švėntaa dėinaa muotrėškuoms, vaakams klumpius dėrba išpjaustinietus ar išmaliavuotus vėsuokiausees raštaas. Kuožnaa dėinaa nešiuojė ėr nagėnės (dar kėteep rezgėniem vadėnamas).

Vo poušies mergelės ėr muotrėškas šlipouta gintara karuolees. Nešiuojė anus 1-3 eliem.

LITERATŪRA

1. Spalva lietuvių literatūros mene. Vilnius. 1989.
2. Bernotienė S. Lietuvių liaudies moterų drabužiai XVIII a. pab. — XX a. pr. Vilnius. 1974.
3. Lietuvių liaudies menas. Drabužiai. Vilnius. 1974.
4. Liaudies kūrybos palikimas dabarties kultūroje. Vilnius. 1989.
5. Istoriko etnografičeskij atlas Pribaltiki. Odežda. Ryga. 1986.
6. Jurkuvienė T. Tautinis kostiumas vaikams ir jaunimui. LLKC. 1993.
7. Liaudies meno savitumas. Kaunas. 1984.
8. Mastenytė M. Žemaitijos moterų drabužiai XIX a. — XX a. pradžioje. — Iš lietuvių kultūros istorijos. Vilnius. 1964. T 4. P. 141-155.

Puortėgrapėjuo: Palonguos "Miegovuos" ansambliete. Anū žemaitėškė tautėnee kuostiumaa gal būtė pavyzdio ėr kėtėms.

